

ACTIVITY BASIS OF FUNCTIONING OF SPIRITUAL AND WORLDVIEW SPHERE OF PERSONALITY**O. S. Belykh**

The author of the article analyzes the domestic and European traditions of spiritual foundations world view. The basic components of the world view, its humanistic characteristics; world view culture and its basic characteristics are examined in the article.

Keywords: *worldview, worldview culture, sensation of the world, perception of the world, world view, world outlook, attitude to the world.*

Бєлих О. С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Belykh O.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Chair of Pedagogics of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Luhans'k, Ukraine)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук професор Г.П. Шевченко.

Reviewer – Member-correspondent of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor G.P. Shevchenko.

УДК 372.878:373.5

СТАН МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПОЛЬСЬКИХ ШКОЛАХ У 70-80-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ**Анастасія Вільчківська**

У статті розглянуто стан музичного виховання учнів польських шкіл в період 70 – 80-х років ХХ століття. В ці часи польськими вченими музикознавцями була розроблена нова концепція музичного виховання дітей та молоді, на засадах якої визначався зміст навчальних програм, шкільних підручників та методичної літератури з цього предмету.

Ключові слова: *музика, музичне мистецтво, музичне виховання, учні шкіл, вчитель.*

Польська педагогічна освіта наприкінці 70-х та на початку 80-х років минулого століття переживала складний період, що було пов'язано із загальною соціально-економічною кризою, яка охопила всі галузі суспільного життя. Він був для громадян Польщі часом найбільш бурхливих політичних подій. Діяльність масового політичного руху “Солідарність” у 80-х роках об'єднала прогресивну інтелігенцію, робітників, студентську та учнівську молодь у протистоянні існуючому устрою та комуністичній ідеології. Почалась безкомпромісна боротьба за незалежність Польщі та виходу її з блоку соціалістичних країн, об'єднаних Варшавським договором. У країні наростало погіршення економічної ситуації, пов'язаної із зниженням темпів виробництва майже в усіх галузях промисловості, сільського господарства, яке супроводжувалось кризою влади і багатьма прорахунками соціалістичної системи.

Безумовно, ці події певним чином вплинули на функціонування шкільної системи освіти, в тому числі й на музичне виховання дітей та молоді всіх типів шкіл, масовість позакласних та позашкільних занять музичним мистецтвом. Складна ситуація із зниженням ефективності навчально-виховного процесу в школах, недоліками у формуванні матеріалістичного світогляду та комуністичної моралі у підростаючих поколіннях турбувала Уряд та керівництво ПОРП на чолі з її секретарем Е. Герекком. Для об'єктивної оцінки стану польської системи освіти, розробки нової її моделі (починаючи від дитячих садків до вищих навчальних закладів), з врахуванням перспективних вимог економіки, ідеології та національної культури в січні 1971 року за рішенням Уряду Польщі було створено Комітет експертів з розробки аналітичного Звіту (Raportu) про стан освіти у ПНР, який складався з 23 провідних вчених (переважно професорів), вчителів-новаторів та суспільних діячів...

У травні 1973 року Комітет представив Уряду “Рапорт про стан освіти у ПНР”. Висновки цього рапорту стали підставою для прийняття Сеймом (парламентом) ПНР 13.10.1973 року Постанови –“Про систему народної освіти”, в якій, зокрема, відзначалось, що польська система освіти повинна створити сприятливі умови для всебічного виховання дітей дошкільного і шкільного віку, забезпечити випускникам шкіл високий рівень загальної освіти шляхом покращення її змісту та організації, сприяти розвитку здібної молоді і одночасно поширювати опіку над учнями, що мають відхилення у психофізичному розвитку. Положення цієї Постанови Сейму було покладено в основу концепції реформи освіти 1978 року, яка викликала різкі дискусії серед педагогів та громадськості країни, оскільки державні та

освітнянські установи не були підготовлені до її реалізації, вони не могли створити відповідні матеріальні та організаційні умови для навчальних закладів (фінансові інвестиції, обладнання шкіл необхідними технічними та дидактичними засобами, новими підручниками та ін.).

Слід зазначити, що під впливом політичних подій, які відбулись у Польщі у серпні 1980 року, Уряд ПНР відмовився від проведення нової реформи освіти (1978 рік), що знайшло своє віддзеркалення у Постанові Сейму (січень 1982 рік). Таким чином структура шкільної освіти повернулася на попередню позицію, яка визначалась Законом про освіту, затвердженим Сеймом ПНР ще 15.07.1961 року.

Завдання дослідження - проаналізувати зміст і форми музичного виховання учнів польських загальноосвітніх шкіл в період 70-80-х років ХХ століття.

У 70-80-х роках ХХ століття у шкільній освіті Польщі панувала адаптаційна парадигма освіти, в основу якої було покладено репродуктивні методи викладання навчального матеріалу, що негативно відбивалось на розвитку творчого мислення учнів. Значною вадою польської школи була всеохоплююча ідеологізація навчального процесу та його надмірна централізація. Разом з тим, слід зазначити, що, незважаючи на значні об'єктивні і суб'єктивні труднощі, система музичного виховання у польських школах продовжувала функціонувати на достатньо високому рівні, завдяки, передусім, теоретичним і практичним досягненням у цій галузі шкільної освіти [6, 7, 8].

У 80-х роках система музичної освіти в польських школах була побудована на нових концептуальних положеннях, які були науково обґрунтовані відомими вченими у галузі музичної педагогіки: З. Лісса [7], Е. Ліпською [6], М. Пшиходзінською [8] та ін.. Ця концепція стала підсумком теоретичних і практичних пошуків, досвіду і досягнень національної системи музичного виховання дітей та молоді в країні за період понад 60 років.

В теоретичному аспекті вона була спробою поєднання традиційних підходів до навчання учнів музики з ідеями новаторської музичної педагогіки, мала багато спільного з загальними теоретичними і практичними підходами щодо музичного виховання школярів у країнах Західної Європи, а також системою радянської музичної освіти. Основні компоненти національної концепції музичного виховання дітей та молоді стали основою більшості шкільних підручників з музики й методичної

літератури для вчителів. Вона мала значний вплив на удосконалення системи музичного виховання учнів польських шкіл у той період.

Польська концепція музичного виховання формувалася під безпосереднім впливом національної музичної освіти школярів, узагальнювала багаторічну практику вчителів цього предмету. Одним із головних концептуальних положень стало визначення системи музичного виховання не тільки як основного чинника формування у дітей та молоді емоційного відгуку на музику, але передусім, як ефективного засобу розвитку в них позитивного ставлення до цінностей національної культури, а також зміцнення зв'язків між рідною мовою і музикою [8].

Концепція визначала цілі музичного виховання учнів шкіл та обумовлювала його зміст, який включав різноманітні жанри музичного мистецтва, насамперед, пісні та інструментальні твори, призначені для слухання та виконання їх учнями. Вони включали національну польську музику, музичні твори інших народів світу (пісні, обряди, танці), класичну музику (різні її стилі і напрями) та популярну музику.

Польська концепція музичного виховання визначала наступні форми музичної освіти школярів:

- 1) спів, спрямований на розвиток та удосконалення голосу і музичного слуху учнів;
- 2) гра на музичних інструментах;
- 3) практичні заняття з музики, спрямовані на розвиток творчої активності учнів у сприйманні музичних творів (ритм, темп музики, будова мелодії тощо);
- 4) слухання музики з одночасним розвитком музичного мислення (мелодія, ритм, темп, динаміка, композиція твору), що передбачало набуття естетичних знань про музику;
- 5) ознайомлення з музичною літературою, формування в учнів ціннісних орієнтацій у музичній культурі [8].

Особливо важливу роль у розробці основних ідей і засад польської системи музичного виховання школярів у 80-х роках відіграла відомий науковець у галузі музичної педагогіки М. Пшиходзінська. Вона вирішила низку проблемних питань з теорії музичного виховання учнів польських шкіл, наукове обґрунтування яких давало можливість модифікувати музичну освіту дітей та молоді. Реорганізація системи музичного виховання, на її думку, повинна починатись із формування її цілей, які повинні відповідати сучасним вимогам до цієї галузі естетичного виховання підростаючих поколінь. М. Пшиходзінська вважала за доцільне визначити і

науково обґрунтувати зміст формування основ музичної культури для кожної вікової групи школярів [8, 9].

Такий підхід актуалізував необхідність відбору для учнів різного віку таких музичних творів, які б викликали у них глибокі естетичні переживання. Тобто це означало посилення емоційно-інтелектуальної функції, притаманної музичному вихованню. Багатоаспектна спрямованість цілей музичної освіти, на думку М. Пшиходзінської, мала поєднуватися із загальною метою естетичного виховання. Серед різноманітних засобів мистецтва саме музиці відводилася головна роль.

Слід підкреслити значний внесок М. Пшиходзінської у визначення ролі школи в музичному вихованні дітей та молоді у 80-ті роки. Аналізуючи ефективність музичної освіти школярів у той період, вона акцентувала важливість подальшого поглиблення і розвитку функцій школи в галузі музичного виховання. Основною функцією школи у музичному вихованні учнів М. Пшиходзінська вважала всебічність навчання. Загальноосвітня школа має значний освітній і виховний потенціал і надає рівні шанси дітям з різних суспільних верств у сфері формування інтересів, розвитку музичних здібностей тощо. М. Пшиходзінська виділяє також функцію шкільної освіти, яка стосується формування прагнення учнів до підвищення рівня загальної культури, в тому числі, у сфері музики. Вона водночас підкреслює складність цих процесів, тому що на відміну від інших предметів значну роль у вивченні основ музики відіграють чинники спонтанності й зацікавленості учнів [8,9].

Третя функція музичного виховання – систематичність і різноманітність використання музики у навчально-виховному процесі. Школа має можливість протягом кількох років систематично розвивати в учнів музикальність, диференціюючи складність навчального матеріалу з урахуванням їхнього віку, інтересів, естетичного розвитку.

“Методика музичного виховання стане ефективною лише тоді, коли вона буде спиратися на глибоке розуміння учнями сутності музичного мистецтва. Недотримання цієї вимоги, що має місце, на превеликий жаль у ряді шкіл, де викладання предмета “Музика” відбувається формально, призводить до втрати автентичності й цінності музичного виховання підростаючих поколінь” [9, с. 182].

Предмет “Музика” у 80-ті роки в основних школах (SzkolaPodstawowa) викладався в I–VIII класах. На цю навчальну дисципліну відводилась одна година на тиждень, а також одна година на факультативні заняття (це залежало від можливостей кожної школи). Одним

з основних завдань навчання музики в школі в цей період вважався розвиток музичних здібностей, музикальності учнів та сталого інтересу до музики. На відміну від попереднього післявоєнного періоду у 80-ті роки значна увага на уроках музики в основній школі приділялася елементарній теорії музики. У середовищі педагогів-музикантів домінувала думка, що музика, а передусім, різні форми контактів із нею, повинні сприяти виникненню в учнів позитивних емоцій, зацікавлювати їх своєю різноманітністю, викликати радість.

Основний зміст музичного виховання учнів I–IV-х класів передбачав опанування музики польської та інших народів світу. На уроках використовувався, в основному, обмежений репертуар народних пісень, у першу чергу тих, які, завдяки своїй музичній структурі, були цікавими для дітей і нескладними для виконання [6].

У базовій програмі з музичного виховання учнів основної школи, затвердженій Міністерством народної освіти (1982 р.), формулювалася наступна мета навчання: підготовка дітей та молоді до використання доробку з вітчизняної та світової музичної культури, творчої участі в музичному житті свого регіону, а також розвиток здібностей і музичних інтересів учнів.

Ця програма з музичного виховання для основної школи передбачала:

- стимулювання в учнів інтересу до музичного мистецтва;
- виховання в них позитивної мотивації у ставленні до музики;
- формування в учнів різноманітних музичних умінь та навичок;
- розвиток пізнавальної активності учнів у сфері музичного мистецтва;
- розвиток за допомогою музики творчої діяльності в учнів в галузі естетики.

У програмі були визначені основні знання, вміння та навички, якими учні мали опанувати:

- навички співу;
- вміння грати на елементарних музичних інструментах;
- здатність до пластичної імпровізації під музику (виконання різноманітних ритмічних рухів);
- знання нотної грамоти;
- вміння творчого застосування музичного матеріалу в різних сферах особистого та суспільного життя.

Програма з музики складається з чотирьох розділів. Три перших визначають основні види музичної діяльності учнів: сприймання, відтворення та власна творчість. Четвертий розділ розкриває обсяг знань з музики, якими учні повинні опанувати в результаті застосування відповідних організаційних форм, змісту і методики. Кожний з цих розділів передбачає наступний зміст:

1) Сприймання музики: сприймання елементів музики; слухання музичних творів.

2) Відтворення музики: співи; гра на музичних інструментах; рухи під музику (ритміка).

3) Особиста творчість: створення ритму; створення мелодії; створення різноманітних музичних форм з елементами ритміки, індивідуальної та групової імпровізації.

4) Теоретичні знання з музики (для кожного класу) [6,7].

Отже, можна вважати, що програма з музики для загальноосвітніх шкіл Польщі у 80-ті роки включала основні компоненти музичної освіти школярів. Вона була спрямована на розвиток їх творчої активності. Водночас необхідно зазначити й деякі її недоліки. Зокрема, відсутність чітко визначених пріоритетів у навчально-виховному процесі з предмета “Музика”. Також певним прорахунком можна вважати недооцінку індивідуалізації навчання. На перевагу колективних форм у навчально-виховному процесі вказували у своїх працях відомі спеціалісти з музичної педагогіки: Є. Горішовський, Е. Клімас, Е. Ліпська та ін.

У програмі підкреслювалося виховне значення національної музики, вчителю надавалася можливість вибору різноманітного репертуару; вона також значною мірою сприяла розвитку почуття патріотизму та зацікавленості музичною культурою інших народів Європи. Крім народної музики, в початкових класах використовувалася класична музика, доступна за формою і змістом для дітей 7–10 років [2, 7].

Провідне місце у системі музичного виховання учнів початкових класів відводилося хоровому співу. У шкільних програмах і багатьох підручниках з музики пісня характеризується не тільки як джерело емоцій та естетичних переживань учнів, але і як чинник, що давав змогу школярам усвідомити найпростіші засоби музичної виразності: ритм, мелодія, динаміка. Пісня в польській музичній педагогіці 80-х років визначалася як основний жанр навчання музики в школі, застосування якого сприяє розвитку голосу дитини, формуванню її перших музичних уявлень.

Водночас із польськими піснями до програм включалися пісні інших народів Європи, у переважній більшості російські та чеські, які за своєю будовою та ритмікою були спорідненими з польськими. У початкових класах пісні вивчались учнями, в основному, під час їх прослуховування (платівки, магнітофонні записи), у значно меншому обсязі – безпосередньо з нот. Завдяки цьому учні мали можливість опанування багатьох народних пісень, популярних у даному регіоні Польщі. Важливим засобом ознайомлення учнів з польською культурою було використання танцювального репертуару. У початкових класах діти вивчали найбільш популярні народні танці: краков'як, полька, оберек, куяв'як. Учні навчали відрізняти типові для цих танців ритми і відчувати музичний характер [2, 6].

Частина уроку музики у початкових класах відводилась навчання гри на музичних інструментах. У польських школах учнів навчали гри на елементарних музичних інструментах, які не вимагали значних зусиль і складної техніки виконання. При цьому перевага у більшості шкіл надавалась ударним інструментам, а також флейтам. Гра на цих музичних інструментах поєднувалася зі співом, який супроводжувався акомпанементом учнів.

У процесі слухання музики у V–VIII класах особлива увага учнів зверталася на правильний добір музичних творів учителем з поступовим ускладненням репертуару, а також на активну участь школярів у співпраці з вчителем під час прослуховування цих творів [2].

Значний інтерес у польських вчителів, викладачів музичних академій та науковців, які працювали у галузі музичного мистецтва викликала новаторська система музичного виховання школярів російського композитора і педагога Д. Кабалевського, що пройшла апробацію у тисячах шкіл бывшего Радянського Союзу. Він вважав, що головним завданням масового музичного виховання у загальноосвітньої школі є не стільки навчання музиці само по собі, а скільки вплив через музику на духовний світ учнів, перш за все на їх моральність. Це, по суті є основною ідеєю його концепції, що була реалізована в програмах з предмету "Музика," для учнів початкової школи у 1980 р. та середніх класів загальноосвітньої школи у 1982 р.

Д. Кабалевський радив вчителю: „ Коли ви хочете, щоб ваші юні слухачі були активнішими, - будьте активні самі; коли ви хочете, щоб вони виявляли інтерес до музики, - відчувайте цей інтерес завжди в самому собі; коли ви хочете, щоб вони полюбили музику, - любов до неї мусить жити у вашому серці; коли ви хочете привчити їх роздумувати про музику, -

роздумуйте разом з ними, не підміняйте живого руху своєї думки читанням добре „відпрацьованого „ тексту” [1, с. 65].

Оригінальні підходи Д. Кабалевського щодо естетичної, пізнавальної та виховної ролі музики не втратили своєї актуальності й в наш час. Тому у багатьох шкільних програмах з „Музичного мистецтва” різних країн світу їх автори використовують його концепцію музичного виховання дітей та молоді, в якій науково обґрунтовано положення про те, що музика виражає як загальнолюдський, так й особисті переживання і мислі людини, збагачує його почуття та пізнавальний досвід [1].

У середині 80-х років до шкільних програм з музики були внесені певні доповнення у порівнянні з попереднім періодом 60–70-х років. Передусім, вони стосувалися чіткого визначення вимог для кожного етапу навчання учнів основної школи (I–IV, V–VIII класи). Окрім обов’язкового теоретичного матеріалу і пісенного репертуару в програмах виділялись такі розділи: гра на елементарних музичних інструментах і рухи під музику (ритміка) [2].

Зміни торкалися й обов’язкового пісенного репертуару. Частина пісень пропонувалося інтегрувати у різних формах на уроках з польської мови та історії. У V–VIII класах пропонувався хронологічний підхід до вивчення матеріалу під час слухання музики, а також передбачалося надання цим урокам більш проблемного характеру. У цих програмах здійснено акцент на вивчення учнями тільки найважливішого музичного матеріалу (у відповідності з розробленим базовим змістом). Також підкреслювалась доцільність збереження всіх форм музичного навчання учнів, характерних для минулих 70-х років (спів, гра на музичних інструментах, слухання музики, ритміка), при цьому зверталась увага вчителів на тісніший взаємозв’язок змісту навчання музики на всіх етапах навчання учнів у школі. Внаслідок певних змін, що було внесено до програми, навчання музики стало можливим завдяки відведенню певного часу на поглиблене вивчення окремих розділів програми за рішенням вчителя (у середньому 20% від загального обсягу) [6].

Починаючи з 70-х років завдяки розвитку музичної індустрії в різних країнах світу, у тому числі в Польщі, широке розповсюдження отримали магнітофонні записи, відеокасети, компакт-диски з записами різних жанрів музики. Слід констатувати у ті роки надмірне захоплення підлітків та молоді „легким жанром,” в той час, як класична, народна та сучасна академічна музика, що несуть певне смислове навантаження, на жаль лишаяються поза межами уваги школярів. Значна частина з них

характеризується невисоким рівнем культури, “нерозбірливістю” у галузі популярної музики, відсутністю критичності до низькопробних зразків та “емоційною глухотою” до народного та класичного музичного мистецтва [5]. Однак, як справедливо відмічала в ті роки М. Пшиходзінська, на превеликий жаль, школа з її матеріальною базою, відсутністю кваліфікованих педагогів і не завжди вдалих навчальних програм, які визначають зміст музичного виховання школярів не може повною мірою протидіяти потужним мас-медіа, які активно насаджують цю “побутову музику” [8].

Притаманна дітям та молоді емоційна нестійкість, піддатливість випадковим, не регульованим захопленням вимагає активного педагогічного втручання з тим, щоб їхні емоційні почуття можна було б відповідно спрямувати і регулювати в процесі діяльності, у якій вони виявляються [1]. Музичне мистецтво має широкі можливості впливу на виникнення у школярів позитивних емоцій та почуттів, забезпечує передумови для їх формування. Для цього необхідно за допомогою високохудожніх творів заволодіти почуттями учнів, спрямовувати їх у потрібне русло. По мірі духовного зростання дітей та молоді зміст музики може більш широко розкривати перед ними глибину змісту життя [1, 10].

У 80-ті роки система музичного виховання учнів у школах Польщі, як і в попередні роки, була тісно пов'язана з різними формами роботи у позашкільних закладах, які брали активну участь у музичному вихованні дітей і молоді. Так, у той час набули популярності шкільні колективи пісні й танцю, дитячі хори тощо. Більшість дитячих колективів знаходилася під патронатом Польської Спілки хорів і оркестрів (Polskiego Związku Chórów i Orkiestrów), яка, продовжуючи багатолітні традиції, допомагала школам в організації різноманітних щорічних конкурсів та фестивалів.

Необхідно також зазначити дуже популярні в тих роках щорічні Харцерські фестивалі культури шкільної молоді в Кельцах, фестивалі шкільних духових оркестрів в Іновроцлавлі, конкурс шкільних музичних камерних колективів “SoholaCantorium” в Калішу, шкільні музичні фестивалі в Бидгощі та ін. Все це сприяло розвитку аматорського музичного шкільного руху в країні [5].

Популярною формою музичної освіти школярів стали музичні олімпіади, які вперше було організовано у 1977–1978 роках. Ці масові заходи давали можливість для співпраці шкіл у галузі музичного виховання з мистецькими установами (Національний музей, Варшавська музична академія, регіональні музичні осередки), які відігравали активну роль в

організації шкільних музичних олімпіад, надаючи необхідну допомогу щодо їх проведення [5].

У суспільному рухові за підтримку музичного виховання дітей та молоді активну участь брали музичні центри (Ogniska Muzyczne), які функціонували майже в усіх воєводських містах, а часто й у повітових (районних). Ці центри працюють під патронатом різноманітних суспільних організацій до сьогоднішнього дня. Нерідко музичні центри розміщувалися при загальноосвітніх школах, що значно допомагало поширенню естетичного виховання учнів цих навчальних закладів у позаурочний час [4].

Протягом 80-х років Польське радіо в межах блоку освітніх навчальних програм для дітей та молоді проводило цикли систематичних музичних трансляцій. В основному акцентувалося пізнання школярами музики шляхом слухання музичних творів, як правило, видатних композиторів минулого і сучасності з наступним поясненням змісту цих творів, їх будови, яке врахувало рівень складності та вік аудиторії. Часто вчителі музики користувалися матеріалами цих радіопередач, включаючи їх у свої навчальні програми, а також шляхом запису їх на магнітофон з метою наступного застосування цих творів на уроках музики. Особливо цінними ці освітні програми були для вчителів малих міст і сіл, де умови в галузі музичної освіти школярів були значно гіршими, ніж у великих містах [3,5].

Позитивні зміни відбулися також у цей період в тематиці досліджень з проблем організації та змісту навчально-виховного процесу з музики в школі. Так, окрім функціонуючого на той часу Інституту педагогічних досліджень було створено Інститут шкільних програм, в якому працювала секція музичної освіти. У середині 80-х років при Музичній академії ім. Ф. Шопена у Варшаві відкрився Інститут музичної педагогіки. Секція музичної освіти в Інституті шкільних програм здійснювала дослідження з наукового обґрунтування змісту музичного виховання учнів різних класів загальноосвітніх шкіл. Інститут музичної педагогіки здійснював, в основному, фундаментальні багаторічні дослідження у галузі музичної педагогіки, психології та соціології [8].

Вагомо впливали на розвиток музичного виховання школярів наукові дослідження співробітників Краківської Музичної академії, зокрема з питань обґрунтування методики розвитку у дітей слуху, формування в них інтересу до слухання музики, аналізу музичних передач для школярів, порівняльної музичної педагогіки тощо [7, 9].

Разом з тим, музичне виховання в школах Польщі у 80-х роках мало низку недоліків:

- брак висококваліфікованих учителів музики, особливо в сільських школах;
- низький рівень музичного виховання дітей та молоді в сільських регіонах у порівнянні з воєводськими та повітовими містами країни;
- брак відповідно облаштованих музичних класів (кабінетів) та відсутність у багатьох школах необхідних музичних інструментів, дидактичних засобів навчання музики;
- недостатній рівень матеріального забезпечення вчителів музики, як і всіх інших учителів Польщі у той період;
- відчутні розбіжності між вимогами нової концепції та відповідної методики музичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл та практичною діяльністю вчителів музики, які дотримувалися консервативних позицій щодо реалізації сучасних вимог в естетичному вихованні школярів [4].

Аналізуючи загальний стан музичного виховання школярів у польських школах у 80-х роках, професор М. Григорчук зазначав, що однією з головних причин малоефективної праці багатьох учителів музики є відсутність у більшості шкіл відповідної матеріально-методичної бази. Він вважає, що “Основною умовою ліквідації недоліків в галузі навчання музики в школі є надання їм повного комплексу методичних засобів, передусім музичних інструментів, записуючого і відтворюючого обладнання” [3, с. 110].

Отже, підсумовуючи викладене вище, можна стверджувати, що польська музична педагогіка у 80-ті роки мала значний науково-методичний і практичний доробок у галузі музичної освіти учнів загальноосвітніх шкіл. Це стосується передусім теоретичної розробки концепції музичного виховання школярів, яка узагальнила багаторічний практичний досвід та результати науково-теоретичних досліджень у галузі музичної педагогіки за 60-річний період існування самостійної Польщі [6, 9]; наукового обґрунтування та багаторічної практичної апробації методики навчання музиці учнів основних шкіл [2, 7 та ін.]; плідної співпраці шкіл з позашкільними закладами (музичними товариствами, академіями, осередками культури), а також участі музичних і танцювальних учнівських колективів у щорічних харцерських фестивалях культури, музичних олімпіадах школярів, конкурсах тощо [4, 5].

Необхідно підкреслити широке використання засобів мас-медіа у музичному вихованні дітей та молоді (систематичні трансляції по радіо та

телебаченню різноманітних музичних творів, виступів музикантів, оркестрів, ансамблів, хорових колективів та ін.), що сприяло значному поширенню музичного просвітництва школярів. Водночас музичне виховання учнів у польських школах знаходилося в складній ситуації, зумовленій передусім незадовільним матеріальним станом учителів, їхньою професійною підготовкою (особливо у сільських школах), слабкою матеріально-технічною базою багатьох шкіл. Ці труднощі були пов'язані, насамперед, з глибокою суспільно-економічною кризою, в якій опинилося польське суспільство у 80-ті роки минулого століття.

Висновки:

1. Кризова ситуація, в якій Польща опинилась у 80-х роках ХХ століття особливо гостро поставила питання про модернізацію системи освіти. Як шкільна освіта, так і педагогічна наука (з її комуністичною ідеологією) не відповідали вимогам тогочасного життя країни та інтересам більшості польського суспільства. Так само і суспільно-політичне життя, економіка, культура, система середньої і вищої освіти підлягали обов'язковому реформуванню.

2. У 70-80-х роках минулого століття теорія і практика музичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл досягла певних успіхів завдяки фундаментальним дослідженням польських вчених у галузі дидактики, теорії виховання та естетики [Е. Ліпська, З. Лісса, М. Пшиходзинська та ін.]. У цей період була розроблена нова концепція музичного виховання дітей та молоді, на засадах якої визначався зміст навчальних програм, більшість шкільних підручників та методична література з музики. У концепції було визначено провідні цілі та зміст музичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл, наголошено на необхідності вивчення національної польської музики та музичних творів народів світу (пісні, танці, інструментальні твори), класичної та популярної музики, використання різноманітних видів, жанрів і стилів музичного мистецтва. Одним із основних завдань навчання музики у загальноосвітній школі в цей період вважався розвиток музичних здібностей, музикальності учнів, виховання у них сталого інтересу до музики, а також спонукання до творчої, активної участі дітей і молоді в музичному житті свого регіону.

3. Слід визначити у 80-х роках плідну співпрацю шкіл з позашкільними закладами, музичними академіями, товариствами, осередками культури, участь учнівських колективів у фестивалях, конкурсах та олімпіадах. В цей період спостерігається широке використання мас-медіа у поширенні музичного просвітництва (трансляція музики по

радіо, показ по телебаченню виступів оркестрів, ансамблів, хорових та танцювальних колективів, професійних музикантів тощо). Все це сприяло поширенню та забезпеченню масовості музичної освіти дітей та молоді у Польщі.

Література

1. Кабалевский Д.Б., Воспитание ума и сердца. Книга для учителя / Д.Б.Кабалевский –М:Просвещение, 1984.- 206 с.
2. Burowska Z., Karpala B., Nowopol B., Wilk A., Ćwiczenia muzyczne w klasach I-III, Warszawa: 1985, Wyd. WSiP. – 183 s.
3. Grygorczuk M., Środowiskowe uwarunkowania wyników nauczania w zakresie muzyki // Wychowanie Muzyczne w Szkole. – 1988 – nr 1. – s. 110-111.
4. Janiszewska-Sołomo K., Funkcje rzeczywiste społecznych ognisk muzycznych w świetle badań własnych, [w:] Podstawy teoretyczne wychowania muzycznego: metodologia badań. Warszawa: 1986, KN. – s. 150-162.
5. Kotarska J., Wpływ koncertów szkolnych na rozwój wrażliwości muzycznej młodzieży, [w:] Podstawy teoretyczne wychowania muzycznego: metodologia badań, Warszawa: 1986. – s. 40-84.
6. Lipska E., Zmiany w programie „Muzyka w Szkole (podstawowej)” // Wychowanie muzyczne 1987. – nr 2. – s. 102-103.
7. Lissa Z., Nowe szkice z estetyki muzycznej, Kraków: 1975, Wyd. Naukowe. – 170 s.
8. Przychodzińska M., Polskie koncepcje powszechnego wychowania muzycznego: tradycje, współczesność, Warszawa:1988, WsiP. –216 s.
9. Przychodzińska M., Słuchanie muzyki w klasach I-III, Warszawa: 1988, WSiP. – 205 s.
10. Zemla A., Muzyka w systemie edukacji powszechnej w wybranych krajach Europy // Wychowanie w Szkole. – 1998. – nr 3. – s. 100-110.

СОСТОЯНИЕ МУЗЫКАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ В ПОЛЬСКИХ ШКОЛАХ В 70-80-Х ГОДАХ XX СТОЛЕТИЯ

Анастасия Вильчковская

В статье рассмотрено состояние музыкального воспитания учащихся польских школ в период 70 - 80-х годов. В это время польские ученые музыковеды разработали новую концепцию музыкального воспитания детей и молодежи, на основе которой определялось содержание учебных программ, школьных учебников и методической литературы с данного предмета.

Ключевые слова: музыка, музыкальное искусство, музыкальное воспитание, учащиеся школ, учитель.

STATE OF MUSIC EDUCATION IN POLISH SCHOOLS IN THE 70S-80S OF THE TWENTIETH CENTURY

Anastasia Vilchkovskaya

The article examines the state of musical education of students of Polish schools in the period of 70-80s. At this time, the Polish musicologists developed a new concept of music education for children and youth, on the basis of which the content of curricula, textbooks and instructional materials on the subject were defined.

Keywords: music, music art, music education, high school students, teacher.

Анастасія Едуардівна Вільчківська - кандидат педагогічних наук, ад'юнкт кафедри естетики університету ім. Яна Кохановського (м. Петрков-Трибунальський, Польща)

Anastasiya Eduardovna Vil'chkovs'ka – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant of the Chair of Aesthetics of the University named after Yan Kokhanovsky (Petrkov-Trybunal's'ky, Poland)

Рецензент – член-кореспондент НАПН, доктор педагогічних наук, професор Г. П. Шевченко

Reviewer – Member-correspondent of the National Academy of Pedagogical Sciences, Professor G.P. Shevchenko

УДК 378.18

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

О. Т. Горіна

У статті розглядаються механізми формування духовної культури студентів в умовах регіонального ВНЗ та висловлюється власна позиція щодо розв'язання означеної проблеми через використання особливостей національної культури, менталітету, духовної спадщини рідного краю. Важливими механізмами, які спонукають студентську молодь до особистісного вдосконалення, підвищення рівня духовної культури в період професійної підготовки, є: вивчення культурної спадщини рідного краю, участь студентів у соціальній (волонтерській) діяльності та відродження родинно-сімейних цінностей.

Ключові слова: *духовна культура, національна культура, менталітет, духовна спадщина, родинно-сімейні цінності.*

Питання формування духовної культури молоді завжди стояли в центрі уваги вчених педагогів, психологів. Особливо сьогодні дослідники цієї проблеми констатують необхідність відродження духовно-культурних